

doops gezind plus

Zonzijde

- 2 om te beginnen
- 3 vanuit de stilte
- 4-6 overdenking
Als de zon een dag zou stilstaan...
- 7 open ruimte
Sterker dan duisternis
- 8 zegenrijk

VOORAF

Machteld Stam

Diegenen die in juli en augustus zijn geboren hebben pech. Vanwege de zomervakantie wordt hun verjaardag lang niet altijd op de dag zelf gevierd. Het kinderfeestje wordt vaak naar voren geschoven of uitgesteld tot na de zomervakantie. En als ze ouder zijn geworden en volwassen kinderen hebben, blijken die hun vakantie vaak net in de periode te hebben geboekt waarin de verjaardag van moeder of vader valt.

Geboren eind juli, al lang geleden in 1926, weet ook zij niet beter dan dat familie en vrienden

meestal niet op haar verjaardag zelf, maar verspreid door de zomer heen haar een verjaardagsbezoek brengen. Dat vindt ze geen probleem. Toch zou ze graag zien dat er voor een keer een uitzondering wordt gemaakt.

Als haar kinderen vlak voor hun vakantie begin juli op vervroegd verjaardagsbezoek komen, vraagt ze opgewekt. 'Volgend jaar word ik 95. Willen jullie die dag alvast vrij houden? Ik ben al druk bezig met bedenken hoe ik dan mijn verjaardag ga vieren. Ik verheug mij er nu al op.'

BOEK

Kalle Brüsewitz

sterrenstof

Het idee is spannend en een cliché tegelijkertijd. De eeuwige tegenstelling van wetenschap en religie. Van den Bercken gaat in *Uit sterrenstof gemaakt* in op de geschiedenis van het kosmisch/kosmologisch besef in relatie tot religieus besef. Zoiets als de gedachte dat het heelal zo overweldigend en allesomvattend is dat het wel iets hogers of buiten-de-wereld-staands in zich moet dragen. Veel wetenschappers komen daar niet los van. Van den Bercken bespreekt uitgebreid de overtuigingen van grote wetenschappers als Copernicus, Galilei, Newton, Hawking en Kepler. Ook bespreekt hij andere opvattingen, bijvoorbeeld van de hedendaagse astrofysicus Neil deGrasse Tyson, die stelt: 'Het kosmisch perspectief is nederigmakend – zelfs verlossend – maar niet religieus'. Nu het cliché. Een verhandeling over het feit dat er wetenschappers zijn die het idee van een

schepping kunnen accepteren, plus het feit dat er gelovigen zijn die mee kunnen gaan met de gedachte van een oerknal, is niet meer echt prikkelend. Maar dat is niet erg. Het boek is interessant omdat Van den Bercken er goed in slaagt om in hapklare brokken de geschiedenis van het omgaan met de grootsheid van het heelal en het gebruik van godsbeelden weer te geven. En meer dan dat. Voor veel wetenschappers heeft God toch ergens een plaats in het heelal. Niet als antwoord, of noodgreep, voor onopgeloste natuurwetenschappelijke vragen, maar voor vragen naar de zin van het heelal. De zin van het leven, zo u wilt. Tegen die vraag kan uiteindelijk geen wetenschapper op.

Uit sterrenstof gemaakt. Moderne kosmologie en het religieuze wereldbeeld, Wil van den Bercken, uitgeverij Kok Boekencentrum, € 16,99

COLOFON

Doopsgezind Plus is een liturgische, pastorale uitgave van de Algemene Doopsgezinde Sociëteit.

Doopsgezind Plus verschijnt zes keer per jaar, in het hart van het magazine *Doopsgezind NL*.

Redactie Kalle Brüsewitz, Marijke van Duin, Ruud Mulder, Jeannette den Ouden, Machteld Stam & Machteld van Woerden

Ontwerp & opmaak Susan de Loor, Kantoordeloor Haarlem

Druk GBU printmedia

Oplage 5.425

Papier G-Print 115 grams, Papyrus, FSC-gecertificeerd

Contact redactie

Singel 454 | 1017 AW Amsterdam
T 020 623 09 14 | dn@doopsgezind.nl
www.doopsgezind.nl

© ADS 2020

*dat aan de andere kant van de wereld de zon schijnt
als het hier nacht is
en dat de zon gewoon doorschijnt
achter de wolken*

*ach, ik weet heus wel dat een mens
zelf de zonzijde moet leren zien.*

*maar begin februari
het eerste zonnestraaltje op mijn gezicht
dat is pas geluk*

In het eerste hoofdstuk van het boek Genesis, de bijbelse scheppingshymne, vinden we een poëtische beschrijving van het ontstaan van de dag en de nacht.

Als de zon een dag zou stilstaan...

God zei:

'Er moeten lichten aan het hemelgewelf komen om de dag te scheiden van de nacht. Ze moeten de seizoenen aangeven en de dagen en de jaren, en ze moeten dienen als lampen aan het hemelgewelf, om licht te geven op de aarde.'

En zo geschiedde.

God maakte de twee grote lichten, het grootste om over de dag te heersen, het kleinere om over de nacht te heersen, en ook de sterren.

Hij plaatste ze aan het hemelgewelf om licht te geven op de aarde om te heersen over de dag en de nacht en om het licht te scheiden van de duisternis.

De twee grote lichten, zon en maan, krijgen in deze hymne hun plaats en hun taak: zorg voor het leven op de aarde, door verlichting van de aarde op gezette tijden gedurende de etmalen, de seizoenen en de jaren. Het licht is medebepalend voor de beleving van dag en nacht en dus voor de beleving van de tijd in algemene zin. Hoe meer men

afhankelijk was van het natuurlijke daglicht voor leven en werk – zeker in de vroegere agrarische samenleving – des te meer was men afhankelijk van de stand van de zon voor wat 'dag' dan wel 'nacht' kon heten. In de winter was de dag korter dan de nacht, in de zomer was dat juist omgekeerd. Ook vandaag 'de dag' is deze seizoensgebonden tijdsbeleving nog voelbaar, want in de zomer kost het minder moeite om overdag actief te blijven dan in de winter.

Er is nog een belangrijke taak weggelegd voor het licht van de zon, namelijk regelmatig de duisternis op afstand houden. Vanaf het begin van de wereld, zo lezen we in de scheppingshymne, was er de duisternis. Dat was een ervaringsfeit; er is altijd duisternis geweest en die zal er ook altijd zijn. Maar daar waar het licht wordt verliest de duisternis zijn macht of verdwijnt tijdelijk zelfs helemaal. Ook dat is een ervaringsfeit en heel mooi in de poëzie van Genesis 1 verwoord. Het is zelfs de vraag of we het licht zouden waarderen als we geen weet hadden van de duisternis. Het zijn twee kanten van dezelfde medaille. Voor hen die veel

daar waar het licht wordt verliest de duisternis zijn macht

last hebben van duisternis in hun leven is het misschien een schrale troost, maar er is altijd ergens een kiertje waardoorheen licht naar binnen kan komen. Leonard Cohen verwoordde dat treffend in zijn song 'Anthem':

*There is a crack in everything
that's how the light gets in.*

Wij mensen zijn afhankelijk van een flinke dosis zonlicht om te kunnen leven en dat geldt ook voor de natuur om ons heen. Planten kunnen alleen groeien als ze zonlicht ontvangen en dat geldt dus ook voor ons. Al moeten er ook momenten van schaduw zijn, van afkoeling, van slaap, om de dag erna weer te kunnen groeien en leven. Uitsluitend in het duister leven heeft een negatieve invloed op mensen en op het merendeel van de natuur. Daarom wordt aan mensen die lijden aan een

depressie dikwijls aangeraden om het licht op te zoeken, naar buiten te gaan of in ieder geval extra lampen aan te doen. Het licht verdrijft de duisternis en blijkbaar gebeurt dat ook in onze ziel.

Soms zou je willen dat de tijd even stilstond, dat de dag langer zou duren, omdat je langer zou willen genieten van een moment van geluk, een mooie zomeravond, of het beluisteren van onvergetelijke muziek. Of omdat die verlengde dag je beter in staat zou kunnen stellen om iets noodzakelijks op een goede manier te voltooien. Alleen een wonder zou dat mogelijk kunnen maken. Het boek Jozua verhaalt van zo'n wonder ten tijde van de strijd van Jozua en zijn mannen om een plek in het land Kanaän.

Eigenlijk was het JHWH die streed en niet Jozua zelf, maar het was wel Jozua die, als was hij God, de zon gebod om stil te staan, teneinde de strijd langer te kunnen (laten) voeren en tot een goed einde te brengen (*Jozua 10, vers 12 en 13*):

Toen,
op de dag dat JHWH de Amoriet had overgegeven
aan de Israëlieten, sprak Jozua voor de ogen van Israël
tot JHWH en hij zei:
'Zon, wees stil in Gibeon
en maan in het dal van Ajjalon.'
Stil was de zon,
de maan bleef staan,
totdat een natie zich op haar vijanden had gewroken.
(...)
De zon bleef staan in het midden van de hemel,
zij haastte zich niet om onder te gaan, een hele dag.

In de afgelopen maanden hebben de tijd en het leven op een niet te voorziene manier een beetje stilgestaan. De zon deed haar werk als normaal, al heeft ze voor mijn gevoel meer geschenen dan ooit. Misschien wel als stille bemoediging: zie de zonzijde, maak er iets van, neem de tijd om na te denken. Het zou kunnen dat deze tijdelijke stilstand in ons leven juist vooruitgang gaat betekenen. Misschien niet in materieel opzicht,

want er vallen op veel terreinen nog steeds harde klappen. Maar immaterieel kunnen we wel veranderingen op gang brengen, in de herwaardering van wat in dit leven echt belangrijk is. De Engeltalige zwarte schrijfster, dichteres en activiste Sonya Renée Taylor gaf ons onlangs het volgende advies, in het Nederlands vertaald:

We zullen niet teruggaan naar normaal.
Normaal was er nooit.
Ons pre-corona bestaan was niet normaal
behalve dan dat we hebzucht, ongelijkheid,
uitputting, verarming, afkomst,
uitsluiting, verwarring,
haat en gebrek
hebben genormaliseerd...
We zouden niet moeten verlangen, mijn vrienden,
om hiernaar terug te keren.
Ons is de mogelijkheid gegeven
om een nieuw gewaad in elkaar te zetten,
een dat het hele mensdom past
en de natuur.

Als de zon een dag zou stilstaan om ons in staat te stellen na te denken over een andere, meer humane weg, zouden we dat dan niet met beide handen aanpakken? +

*Als alles duister is
Ontsteek dan een lichtend vuur
dat nooit meer dooft
Een vuur dat nooit meer dooft
Als alles duister is
Ontsteek dan een lichtend vuur
dat nooit meer dooft
Een vuur dat nooit meer dooft
Als alles duister is*

Atelier et Presses de Taizé
Uit het Taizé liederen en gebedenboek
(Gooi & Sticht, 2008)

foto Kimson Doan

Sterker dan duisternis

‘Het is het diepe geloof dat het licht sterker is dan de duisternis.’ Dat liet schrijver en monnik Anselm Grün optekenen over het werk van Ton Schulten.

En die overtuiging is heel sterk, nog steeds. Het is een heel diep geloof dat bij elk nieuw werk tot uiting komt. ‘Ik begon al jong met schilderen en het is nooit meer opgehouden.’

Nog steeds schildert Ton Schulten (1938) iedere ochtend. ‘Ik heb het nodig. Het is voor mij heel natuurlijk, het is als ademen. Het maakt me blij en het zorgt ervoor dat ik de dingen die in het leven gebeuren kan verwerken. Zowel persoonlijk dingen als dingen in de wereld. Op het eerste gezicht is mijn werk eigenlijk heel vrolijk. Ik ben op zich ook een vrolijk mens. Mijn werk is heel kleurrijk, maar ieder werk heeft een schaduwkant en dat bedoel ik letterlijk. Ik begin elk doek met duisternis. Ik schilder al mijn doeken eerst helemaal zwart, want vanuit de duisternis ontstaat licht. En dynamiek. Dat kan ook niet anders voor mij.’

In 1991 kregen Schulten en zijn vrouw een ernstig ongeluk op Tenerife. Het schilderen is daar niet begonnen, maar sindsdien is hij wel een ander mens. ‘De overtuiging dat licht sterker is dan het duister begon echt daar. Ik lag in coma, maar ik heb in mijn coma dingen gezien die met geen pen te beschrijven zijn. Wat is overgebleven is donker en licht. En vooral licht. Eigenlijk is het misschien wel met een pen te beschrijven. Met elk werk probeer ik toch een beetje dichterbij te komen. Iets wat ik ook in mijn geloof terugvind. Want behalve schilderen zit ik ook nog wel in de kerk. Daar vind ik ook iets van dat idee terug van de overwinning van het licht op de duisternis.

‘Ik schilder omdat dat is wat ik ben, maar ik denk ook dat ik in mijn werk iets probeer weer te geven van wat het leven zin geeft. Iedereen maakt dingen mee

afbeelding Ton Schulten | Zomerse dag, 2018 – foto Frank Rüter

– mijn vrouw was een tijdje ernstig ziek – die zwaar kunnen zijn. Iedereen heeft zijn of haar eigen manier van verwerken en doet dat op een eigen plek. Ik heb mijn stille plek, mijn atelier. De plek waar ik verwerk en de plek waar ik elke dag probeer bij de kern te komen van wat licht is, en wat licht kan doen. Licht troost en geeft hoop. Maar ik laat ook altijd de donkerte zien. Licht wint, maar kan nooit zonder de duisternis. Als mensen uit die boodschap steun halen is dat prachtig. Daarom loop ik graag door mijn eigen museum om te zien hoe mensen door mijn werk geraakt worden. Dan is het voor mij weer rond.’ +

Ton Schulten woont en werkt in Ootmarsum. Zijn werk is daar te bekijken in een galerie en een museum. Voor meer informatie en webshop, zie www.tonschulten.nl.

foto CCO

Lang had ik haar niet gesproken, maar ineens was daar weer het contact.

Een doopsgezinde zuster uit het westen van het land. Ze loopt tegen de 85 maar is nog volop in beweging. Al jaren weduwe, maar ze heeft wel kinderen en kleinkinderen die gelukkig niet ver weg wonen.

Het was meer dan een jaar geleden dat we contact hadden. Ik was benieuwd hoe deze ondernemende zuster de gedwongen stilstand van de coronatijd had ervaren. 'Het zal je verbazen, maar ik heb goede maanden achter de rug. Ik sta er eigenlijk zelf ook van te kijken. Ik ben gaan schrijven.'

Zij was haar leven gaan opschrijven. Gaandeweg de lockdown kwamen steeds meer herinneringen naar boven, ook uit haar vroege jeugd in voormalig

Nederlands-Indië. Warme maar ook heftige beelden, omdat zij als kind in een jappenkamp had gezeten. 'Misschien dat mijn jaren van internering bovenkwamen door de gedwongen thuissituatie, ik weet het niet.' Toch had ze er weinig last van gehad. Het was een fase geweest tijdens het schrijven. De terugkeer van het gezin naar het koude Holland kwam aan de orde, haar jeugdijaren, school- en studietijd, haar huwelijk, de spanningen daarin, haar streven naar emancipatie, haar geloofsbelijdenis, de geboorte van de kinderen en de kleinkinderen, het jarenlange werk in de reclassering en wat dat met haar deed, het verlies van haar man. Ja, haar hele leven kwam langs en ze was nog altijd niet klaar met schrijven.

'Alles zit erin, de zonzijde maar ook de schaduwen, en mijn pijn, mijn alleen-zijn. Ik ben zo eerlijk mogelijk geweest. Zo heb ik meer zicht dan ooit gekregen op de lijnen in mijn leven, en zo heb ik ook echt iets om door te geven aan mijn kinderen en kleinkinderen.' Want dat was óók haar bedoeling. Ze wilde niet alleen de balans van haar leven opmaken, maar ook iets doorgeven aan de volgende generatie; verbindend zijn, een geestelijke erfenis nalaten. Openhartig zijn naar zichzelf toe, zichzelf niet sparen, en juist daarin laten zien vanuit welke waarden zij had geleefd, wat haar bronnen van kracht waren geweest, wat het meest waardevolle in haar leven was geweest.

'Ik zie het als mijn testament, een spirituele nalatenschap – dat woord heb ik niet van mijzelf hoor, maar uit een boek dat ik toevallig in handen kreeg en mij heeft aangezet tot deze expeditie.*' Het was soms emotioneel geweest, maar het schrijven had haar zeker ook verrijkt. Ze hoopte dat dat straks ook voor haar kinderen en kleinkinderen zou gelden.

Ik was onder de indruk. En dacht: stel dat er een tweede uitbraak komt, dan is dit een manier om daarvan een nog intelligentere lockdown te maken... +

* Minne Buwalda, *Het verhaal dat je nalaat. Over leven en schrijven, zingeven en doorgeven,* uitgeverij Thoeis, Amsterdam 2013